

ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК ҲУҚУҚИГА ОИД ЖИНОЯТЛАРНИНГ ТАРКИБИ ВА УЛАРНИ КВАЛИФИКАЦИЯ ҚИЛИШ

Тошев Дилшод Бобокулович¹

Абдуллаев Умид Хакимович²

^{1,2} ҳуқуқ магистри

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7162427>

Интеллектуал мулк ҳуқуқида бошқа соҳалардаги каби жиноий қилмиш ва уни таснифлашда энг аввало, жиноят таркибини аниқлаб олиш муҳим аҳамият касб этади. Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 14-моддасига кўра, кодекс билан таъқиқланган, айбли ижтимоий хавfli қилмиш (ҳаракат ёки ҳаракатсизлик) жазо қўллаш таҳдиди билан жиноят, деб топилади¹. Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг “Муаллифлик ёки ихтирочилик ҳуқуқларини бузиш” деб номланган 149-моддаси диспозициясида тафаккур мулки объектига нисбатан муаллифлик ҳуқуқини ўзлаштириб олиш, ҳаммуаллифликка мажбурлаш, шунингдек, тафаккур мулки объектлари тўғрисидаги маълумотларни улар расман рўйхатдан ўтказилгунга ёки эълон қилингунга қадар муаллифнинг розилигисиз ошкор қилиш белгиланган. Мазкур модданинг санкциясида базавий ҳисоблаш миқдорининг йигирма беш бараваридан етмиш беш бараваригача миқдорда жарима ёки беш йилгача муайян ҳуқуқдан маҳрум қилиш ёхуд уч юз олтмиш соатгача мажбурий жамоат ишлари ёки уч йилгача ахлоқ тузатиш ишлари билан жазоланиши белгиланган².

Олимлар ўртасида интеллектуал мулк ҳуқуқида ҳуқуқбузарлик ва жиноий жавобгарлик масаласида баъзи қарама-қаршилиқлар мавжуд бўлиб, фуқаролик ҳуқуқи олимларининг фикрича интеллектуал мулк ҳуқуқида ҳуқуқбузарлик фақатгина фуқаролик-ҳуқуқий муносабатларнинг таркибий қисми деган қараш мавжуд. Аммо, бошқа етакчи олимлар, хусусан, О.Оқюловнинг фикрича интеллектуал мулк объектлари яратувчисининг ҳуқуқларини бузишда бир қатор ғайри ҳаракатлар юзага келади. Бунга кўра ижодкорга аввало, маънавий, руҳий зарар етказилади, унинг меҳнати эътироф этилмайди³.

Юқоридаги фикр россиялик олим А.П.Комиссаров томонидан ҳам тасдиқланади. Олим интеллектуал мулк эгасининг фуқаровий ҳуқуқларини бузар экан, унинг оқибатида жиноий жавобгарлик келиб

¹ Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодекси. <https://lex.uz/acts/111453>

² Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодекси. <https://lex.uz/acts/111453>

³ Оқюлов О. Интеллектуал мулк ҳуқуқий мақомининг назарий ва амалий муаммолари.-Т.: ТДЮИ. 2004. –306.Б.

чиқиши аниқ, деб уқтиради⁴. Чунки, интеллектуал мулк ҳуқуқи бир томондан фуқаролик-ҳуқуқий муносабатларнинг таркибий қисми бўлса, иккинчи томондан инсон ҳуқуқларининг ажралмас бир бўлагидир.

Нафақат моддий ашёлар, балки интеллектуал мулк ҳам инсоннинг табиий ҳуқуқларидан ҳисобланади, шунга кўра Кант инсоннинг ижодга бўлган ҳуқуқини тан олган эди, деб кўрсатади, россиялик олим Р.Е.Поляков⁵. Шунга кўра, интеллектуал мулк ҳуқуқбузарлигига қарши кураш ҳар бир фуқаронинг иқтисодий, шахсий ҳамда маънавий ҳуқуқлари кафолатларини таъминлашнинг энг муҳим кўринишларидан бири ҳисобланади⁶.

Ушбу турдаги жиноятларнинг объекти интеллектуал мулкнинг, хусусан, муаллифлик ҳуқуқи бўлган объектлар-фан, адабиёт, санъат асарлари, фонограммалар, ижролар, теле-радио ва кабель студияси маҳсулотлари, ихтирочилик ҳуқуқини белгиловчи муҳофаза ҳужжати- Патентлар, товар белгилари, товар келиб чиққан жой номини тасдиқловчи муҳофаза ҳужжати - Гувоҳномалар, ноу-хау, ошкор этилмаган ахборотлар муносабатлар ҳисобланади. Мазкур йўналишдаги жиноятларнинг предмети матбаа маҳсулотлари, эфир орқали узатилган дастурлар, жаҳон интернет тармоғи, моддий ахборот ташувчилар, транспорт, техника воситалари, технологиялар ва бошқалардир.

Объектив томондан жиноят интеллектуал мулк объектига нисбатан муаллифлик ҳуқуқини ўзлаштириб олишда, ҳаммуаллифликка мажбурлашда, интеллектуал мулк объектларига берилган муҳофаза ҳужжатларини қалбакилаштиришда, объектларни сохталаштиришда, шунингдек, интеллектуал мулк объектлари тўғрисидаги муълумотларни улар расман рўйхатдан ўтказилгунга ёки эълон қилингунга қадар муаллифнинг розилигисиз ошкор қилишда ифодаланади. Субъекти Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 17-моддасига биноан, ўн олти ёшга тўлган, ақли расо жисмоний шахсдир. Субъектив томондан ушбу турдаги жиноятлар тўғри қасддан содир этилади.

Муаллифлик ҳуқуқини ўзлаштириб олиш (плагиат) ўзгаларнинг муаллифлик асари, ихтироси, фойдали модели, саноат намунаси ёки

⁴ Комиссаров А.П. Защита интеллектуальной собственности: учебник / А.П.Комиссаров; Урал. Гос. горный ун-т. - Екатеринбург: Изд-во УГГУ, 2010. – С.138

⁵Поляков Р.Е. Анализ определения понятия «интеллектуальная собственность» // Молодой ученый. 2011. № 10. Т.1. -С.176-179

⁶Мэггс П.Б., Сергеев А.П. Интеллектуальная собственность. М.: Юристъ, 2000. -С.178

интеллектуал мулкнинг бошқа объектдан ўзининг номи билан фойдаланишда (тўлиқ ёки қисман) ифодаланади. Хусусан, ўзгаларнинг асаридан фойдаланиш деганда, асарни оммалаштириш (китобни нашр қилиш, компакт-диск, компьютер дастурлари, маълумотлар базаларини тайёрлаш ва ҳ.к.), асар нусхаларини тарқатиш (сотиш, алмаштириш, ижарага топшириш ва ҳ.к), асарни омма олдида намойиш қилиш (асарларни кўргазмада намойиш этиш ва ҳ.к), асарни омма олдида ижро этиш (қўшиқни омма олдида ижро этиш, театрда пьесани саҳналаштириш, кино асарларни жамоатчилик олдида намойиш қилиш ва ҳ.к.) тушунилади.

Қонунчиликка кўра мутлақ ҳуқуқ объекти бўлган интеллектуал мулкдан бошқа шахслар фақат ҳуқуқ эгасининг розилиги билангина фойдаланишлари мумкин. Шунинг учун интеллектуал мулкдан ҳар қандай қонунсиз фойдаланиш бу ҳуқуқнинг қўпол бузилиши ҳисобланади. Жумладан, тадбиркорлик субъектларининг интеллектуал фаолияти натижалари (масалан, фирма номи, товар белгиси ноу-хауси ва бошқалар)ни ўзлаштириб олиш кабилар Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 149-моддаси билан таснифланиши мумкин.

Интеллектуал мулк объектига нисбатан ҳаммуаллифликка мажбур этиш деганда, интеллектуал мулк объектининг эгаси бўлган муаллифга турли йўллар билан таъсир ўтказиш, яъни айбдорнинг ўзи томонидан ҳамда унинг талаби билан интеллектуал мулк объектини яратишда бевосита иштирок этмаган бошқа шахслар томонидан таъсир ўтказиш тушунилади. Ҳаммуаллифликка мажбур этиш – интеллектуал мулк эгасига интеллектуал мулк объектини яратишга айбдорнинг талаби билан унинг ўзини ёки бошқа шахсларни муаллифлар жамоаси таркибига қўшишга оид таъсир ўтказишдир. Жабрланувчига нисбатан ҳуқуқига қарши таъсирлар турлича бўлиши мумкин (муаллифнинг ўзи ёки унинг яқинларига нисбатан жисмоний куч ишлатиш билан таҳдид қилиш; қонуний имтиёزلардан маҳрум этиш билан қўрқитиш; айбдорни ҳаммуаллифликка киритишга мажбур қиладиган шароит яратиш йўли билан талаб қўйиш).

Қонунчиликка мувофиқ, бозорларда товар белгисини ёки шу белги билан белгиланган товардан рухсат берилмаган тарзда фойдаланиш, улар билан адаштириб киритиш товар белгисига доир мутлақ ҳуқуқни бузиш, деб эътироф этилади.

Интеллектуал мулк объектлари тўғрисидаги маълумотларни улар расман рўйхатдан ўтказилгунга ёки эълон қилингунга қадар муаллифнинг розилигисиз ошкор қилиш деганда, ушбу объектлар тўғрисидаги ахборотни оммавий ахборот воситаларида чоп этиш, оммавий тадбирларда

нутқ сўзлаш ёки бошқа ошкор этиш усулларини қўллаб, ҳеч бўлмаса бир кишининг огоҳ этилишини тушуниш керак.

Сўнгги йилларда мамлакатимиз Президенти ташаббусига кўра жавобгарликни кучайтириш мақсадида маъмурий жавобгарлик қонунчилигига киритилган ўзгаришларни алоҳида таъкидлаш ўринли бўлади. Жумладан, Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 8 июлдаги “Ўзбекистон Республикасининг Жиноят, Жиноят-процессуал кодексларига ҳамда Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида”ги қонуни билан Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексга интеллектуал мулк соҳасидаги ҳуқуқбузарликлар учун жавобгарлик чораларини белгилашни назарда тутувчи тегишли ўзгартириш ва қўшимчалар киритилди⁷.

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 февралдаги “Интеллектуал мулк соҳасида давлат бошқарувини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори билан “хуфиёна иқтисодиёт” шаклланиши ҳолатларини аниқлаш, контрафакт маҳсулотлар ишлаб чиқариш фаолиятига чек қўйиш бўйича устувор вазифалар белгиланган эди⁸.

Бунда мазкур кодексга киритилган мазкур ўзгартириш ва қўшимчаларни тайёрлаш жараёнида Германия, Франция, Швейцария, Нидерландия, Швеция, Дания Қироллиги, Хитой, Япония, Эстония, Россия, Беларусь, Украина, Қозоғистон каби илғор мамлакатларнинг тажриба ва амалиётлари ўрганилди.

Мамлакатимизда муаллифлар ва ижрочилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, уларнинг мулкӣ ҳуқуқларини амалда таъминлаш, уларнинг асарларидан ҳар қандай шакл ва усулда фойдаланганда уларга ҳамда меросхўрларига тегишли муаллифлик ҳақини тўлаш тартибларига риоя этиш, интеллектуал мулк ҳуқуқи эгаларининг ҳуқуқларини самарали таъминлаш ва ҳимоя қилиш тизимини кучайтириш вазифаси турибди. Шу боис ҳам ҳуқуқӣ асослар кучайтирилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 17 мартдаги “Фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш ҳамда ҳуқуқӣ хизмат кўрсатишда адлия органлари ва муассасалари фаолияти самарадорлигини янада ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-89-сон

⁷ Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 09.07.2019 й., 03/19/548/3395-сон

⁸ Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 08.02.2019 й., 07/19/4168/2594-сон; 20.05.2020 й., 06/20/5997/0634-сон; Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 18.03.2022 й., 06/22/89/0227-сон, 26.04.2022 й., 07/22/221/0357-сон

фармони соҳага оид алоҳида давлат сиёсати юритишни талаб этади⁹. Фармон билан Адлия вазирлиги зиммасига қатор қўшимча вазифалар юклатилди.

Ҳақиқатда ҳам бугунги кунда барча турдаги савдо мажмуаларига эътибор қаратадиган бўлсак, айрим қўштирноқ ичидаги тадбиркорлар томонидан “контрафакт” маҳсулотлар олди-сотдиси ёки ҳуқуқ эгаларининг қонуний манфаатларига путур етказадиган ҳолда уларнинг товар ёки хизмат белгисига айнан ўхшаш ёки истеъмолчиларни чалғитиш хусусиятига эга маҳсулотлар савдоси билан шуғулланадиган “тадбиркорлар” фаолият юритмоқдаки, улар нафақат ўша товар ёки хизмат кўрсатиш белгиси эгасининг манфаатларига, балки мамлакатнинг жаҳон ҳамжамиятида тутган имижига ўзининг салбий таъсирини кўрсатмоқда.

Бундан кўриниб турибдики, ҳар бир мамлакат юқори иқтисодий ва ижтимоий даражага ҳамда жамиятнинг ҳаёт фаровонлигини ошириш учун интеллектуал мулк муҳофазасининг кучли ҳуқуқий тизимига эга бўлиши, муаллифлар давлат томонидан қўллаб-қувватланиши лозим. Интеллектуал мулк ҳуқуқий жиҳатдан кучли муҳофазага олинса, ихтирочилар ва ижодкорлар яратган объектлардан фойдаланишда муносиб ҳақ тўланса, соҳага инвестициялар жалб қилинса шу орқали иқтисодиётни тараққий эттиришга эришиш мумкин.

Эндиликда қонунчиликка киритилган ўзгартириш ва қўшимчаларга асосан асарлар ёки турдош ҳуқуқлар объектларидан қонунга хилоф равишда фойдаланиш, шунингдек, асарларнинг ёки турдош ҳуқуқлар объектларининг контрафакт нусхаларини такрорлаш, тарқатиш, барчанинг эътиборига етказиш ёхуд асарларнинг ёки турдош ҳуқуқлар объектларининг нусхаларида уларнинг тайёрловчилари ҳақида, уларни ишлаб чиқариш жойлари тўғрисида, шу билан бирга, муаллифлик ҳуқуқи ва турдош ҳуқуқлар эгалари ҳақида ёлғон ахборотни кўрсатганлик учун маъмурий жавобгарлик чоралари белгиланди.

Албатта, юқоридаги норманинг маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги қонунчиликда акс эттирилиши фан, адабиёт ва санъат асарларининг муаллифлари меҳнатини рағбатлантириш, муаллифлар ва бошқа ҳуқуқ эгаларининг ўз меҳнатига яраша ҳақ олишини таъминлаш, мамлакатимизда маданият ва санъатни янада кенг тараққий эттиришга ҳамда муаллифлик ҳуқуқи соҳасидаги қонунбузилиш ҳолатларининг олдини олишга хизмат қилади. Шу ўринда ушбу ҳуқуқбузарликлар қайта

⁹ Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 18.03.2022 й., 06/22/89/0227-сон

содир этилиши мумкинлигини назарда тутган ҳолда жиноят кодексида ҳам тегишли жавобгарликлар белгиланиши керак.

Юқоридагилар билан бирга, саноат мулки объектларининг ҳуқуқий муҳофазасини таъминлаш борасида ҳам кодексга тегишли қўшимчалар киритилди. Хусусан, тегишли патентланган ихтирони, фойдали моделни, саноат намунасини ўз ичига олган маҳсулот ёки буюмни рухсатсиз тайёрлаш, қўллаш, импорт қилиш, сотишга таклиф этиш, сотиш, фуқаролик муомаласига бошқа йўсинда киритиш ёки шу мақсадда сақлаб турганлик учун жарима кўринишидаги жавобгарлик чораси қўлланилиши ўрнатилди. Бу чора ихтиро патенти билан муҳофаза қилинаётган усулни қўллаш ёхуд бевосита ихтиро патенти билан муҳофаза қилинаётган усулда тайёрланган маҳсулотни фуқаролик муомаласига киритиш, шу мақсадда сақлаб турганлик учун ҳам қўлланилади.

2019 йил 3 декабрь куни Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 177-моддаси (Ўзганинг товар белгисидан, хизмат кўрсатиш белгисидан, товар келиб чиққан жой номидан ёки фирма номидан қонунга хилоф равишда фойдаланиш) янги таҳрирда қабул қилинди. Унда ўзганинг товар белгисидан, хизмат кўрсатиш белгисидан, товар келиб чиққан жой номидан ёки адаштириб юбориш даражасида улар билан ўхшаш бўлган белгилардан шу турдаги товарларга (хизматларга) нисбатан қонунга хилоф равишда фойдаланиш ёхуд ўзганинг фирма номидан қонунга хилоф равишда фойдаланиш маъмурий ҳуқуқбузарлик, сифатида белгиланди¹⁰.

Мазкур кодекснинг 177¹-моддаси (Муаллифлик ҳуқуқини ва турдош ҳуқуқларни бузиш) янги модда билан тўлдирилди. Моддада асарлардан ёки турдош ҳуқуқлар объектларидан қонунга хилоф равишда фойдаланиш, худди шунингдек асарларнинг ёки турдош ҳуқуқлар объектларининг контрафакт нусхаларини такрорлаш, тарқатиш, барчанинг эътиборига етказиш ёхуд асарларнинг ёки турдош ҳуқуқлар объектларининг нусхаларида уларнинг тайёрловчилари ҳақида, уларни ишлаб чиқариш жойлари тўғрисида, шунингдек муаллифлик ҳуқуқининг ва турдош ҳуқуқларнинг эгалари ҳақида ёлғон ахборотни кўрсатиш ҳуқуқбузарлик сифатида тан олинди¹¹.

Шунингдек, кодекс 177²-модда (Ихтирога, фойдали моделга ва саноат намунасига бўлган ҳуқуқларни бузиш) номли янги модда билан тўлдирилди. Унда тегишли патентланган ихтирони, фойдали моделни,

¹⁰ Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 09.07.2019 й., 03/19/548/3395-сон

¹¹ Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 09.07.2019 й., 03/19/548/3395-сон

саноат намунасини ўз ичига олган маҳсулот ёки буюмни рухсатсиз тайёрлаш, қўллаш, импорт қилиш, сотишга таклиф этиш, сотиш, фуқаролик муомаласига бошқа йўсинда киритиш ёки шу мақсадда сақлаб туриш, шунингдек ихтиро патенти билан муҳофаза қилинаётган усулни қўллаш ёхуд бевосита ихтиро патенти билан муҳофаза қилинаётган усул билан тайёрланган маҳсулотни фуқаролик муомаласига киритиш ёки шу мақсадда сақлаб туриш ҳуқуқбузарлик сифатида эътироф этилди¹².

Интеллектуал мулк ҳуқуқига оид киритилган ўзгартиришлар натижасида сўнги йилларда ушбу соҳадаги содир этилган 100 дан ортиқ маъмурий ҳуқуқбузарликлар жиноят судлари томонидан кўриб чиқилди ва фуқароларнинг бузилган ҳуқуқлари тикланишига қаратилган қатор чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Мисол тариқасида, 2015-2018-йилларда ЖКнинг 149-моддасида назарда тутилган 20 нафар шахсга нисбатан 11 та жиноят иши жиноят судлари томонидан кўрилганлиги, 2019-2022-йилларда ЖКнинг 149-моддасида назарда тутилган жами 4 та жиноят иши жиноят судлари томонидан кўрилганлиги, 2019-2022-йилларда

МЖтКнинг 177¹-моддаси билан 59 та ҳолат бўйича ҳуқуқбузарлик содир этилганлиги аниқланганлиги, МЖтКнинг 177²-моддаси 11 та ҳолат бўйича ҳуқуқбузарлик аниқланганиб, жиноят судлари томонидан маъмурий ҳуқуқбузарларга нисбатан жазо қўлланганлигини ва жабрланувчиларнинг келгусида интеллектуал мулк ҳуқуқларини бузилиши олдига олинганлигини кўришимиз мумкин.

Хулоса сифатида шуни таъкидлаш керакки, XXI аср-шиддаткор аср, ахборот ва ахборот технологиялари асри, интеллектуал ресурслар, юксак технология ва замонавий билимлар инсоният тараққиётининг асосий ва ҳал қилувчи омилига айланаётган давр. Шу сабабли ҳам интеллектуал мулк ҳуқуқи соҳасидаги маъмурий, жиноий-ҳуқуқий муносабатларни тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий баъзани замон талаби асосида такомиллаштириш давр талабига айланиб бормоқда.

Ўзбекистон Республикаси Жаҳон савдо ташкилотига аъзо бўлишдаги саъй-ҳаракатларининг энг асосий йўналишларидан бири бу юртимизда интеллектуал мулк объектлари ва муаллифларнинг ҳуқуқларини муҳофаза қилиниши олдимизда турган энг долзарб масалалардан бири ҳисобланади. Шу сабабли ҳам ушбу соҳадаги ҳуқуқбузарликлар ва жиноятларнинг олдини олишда уларни тўғри квалификация қилиб, ҳуқуқий баҳо беришда

¹² Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 09.07.2019 й., 03/19/548/3395-сон

суд ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар фаолиятини янада кучайтириш, жамиятнинг ҳуқуқий онги ва маданиятини ошириш олдимизда турган асосий мақсад ҳисобланади.

REFERENCES

- 1.Оқюлов О. Интеллектуал мулк ҳуқуқий мақомининг назарий ва амалий муаммолари.-Т.: ТДЮИ, 2004.
- 2.Комиссаров А.П. Защита интеллектуальной собственности: учебник/ А.П.Комиссаров; Урал. Гос. горный ун-т. - Екатеринбург: Изд-во УГГУ, 2010.
- 3.Поляков Р.Е. Анализ определения понятия «интеллектуальная собственность»// Молодой ученый, 2011. № 10. Т.1.
- 4.Мэггс П.Б., Сергеев А.П. Интеллектуальная собственность. - М.: Юристъ, 2000.- 400с. ISBN 5-7975-0333-6.
- 5.Худайбердиева, Г. А. "ТУРДОШ ҲУҚУҚЛАР СУБЪЕКТЛАРИ МУЛКИЙ ҲУҚУҚЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРИШДА ШАРТНОМАВИЙ-ҲУҚУҚИЙ БАЗАНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ." *International journal of conference series on education and social sciences (Online)*. Vol. 1. No. 1. 2021.
- 6.Gulnora, Khudaiberdieva. "COPYRIGHT APPLICATION TO CERTAIN AUDIOVISUAL WORKS." *Web of Scientist: International Scientific Research Journal* 3.9 (2022): 498-503.
- 7.Gulnora, Khudaiberdieva. "FEATURES OF MANAGEMENT OF AUTHORS'PROPERTY RIGHTS ON A COLLECTIVE BASIS." *Conference Zone*. 2022.
- 8.Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодекси. <https://lex.uz/acts/111453>.
- 9.Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 8 июлдаги "Ўзбекистон Республикасининг Жиноят, Жиноят-процессуал кодексларига ҳамда Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида"ги қонуни. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 09.07.2019 й., 03/19/548/3395-сон. <https://lex.uz/docs/4407820>.
- 10.Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 февралдаги "Интеллектуал мулк соҳасида давлат бошқарувини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 08.02.2019 й., 07/19/4168/2594-сон; 20.05.2020 й., 06/20/5997/0634-сон; Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 18.03.2022 й., 06/22/89/0227-сон, 26.04.2022 й., 07/22/221/0357-сон. <https://lex.uz/docs/4195426>.
- 11.2022 йил 17 мартдаги "Фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш ҳамда ҳуқуқий хизмат кўрсатишда адлия органлари ва

муассасалари фаолияти самарадорлигини янада ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-89-сон фармони. Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 18.03.2022 й., 06/22/89/0227-сон. <https://lex.uz/docs/5914998>.